NORAKSTS
Lieta Nr.A42334505
AA43-0250-09/16

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2009.gada 26.februārī

Administratīvā apgabaltiesa šādā sastāvā:
tiesas sēdes priekšsēdētājs K.Berķis,
tiesneši M.Birzgalis un A.Šteinberga,

piedaloties pieteicējas apdrošināšanas akciju sabiedrības „BTA" pārstāvim *M.H.* un atbildētāja Ekonomikas ministrijas pārstāvei Līgai Kauliņai,

atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz apdrošināšanas akciju sabiedrības „BTA" pieteikumu par Ekonomikas ministrijas 2005.gada 20.maija lēmuma Nr.6100-07/58 atzīšanu par prettiesisku, sakarā ar apdrošināšanas akciju sabiedrības „BTA" apelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2007.gada 13.decembra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] 2005.gada 28.jūnijā Administratīvajā rajona tiesā ir saņemts apdrošināšanas akciju sabiedrības (turpmāk arī – AS) „BTA" (turpmāk arī – pieteicēja) pieteikums par Ekonomikas ministrijas (turpmāk arī – atbildētāja) 2005.gada 20.maija lēmuma Nr.6100-07/58 atcelšanu. 2007.gada 29.maijā pieteicēja ir iesniegusi tiesā pieteikuma papildinājumus, kuros izteikts lūgums pārsūdzēto lēmumu atzīt par prettiesisku.

Pieteikumā norādīts turpmāk minētais.

[1.1] 2005.gada 2.martā Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (turpmāk arī – PTAC) ir pieņēmis lēmumu Nr.1-lg, ar kuru atzinis par spēkā neesošu 2003.gada 22.jūlija apdrošināšanas līguma starp pieteicēju un *H.K.* neatņemamu sastāvdaļu – BTA Sauszemes transporta līdzekļu apdrošināšanas noteikumu Nr.4D-1 (turpmāk arī – apdrošināšanas noteikumi) 11.2.apakšpunktu un pieprasījis pieteicējam pārtraukt pildīt minētā apakšpunkta noteikumus.

[1.2] 2005.gada 14.martā pieteicēja PTAC lēmumu ir apstrīdējusi Ekonomikas ministrijā. Ar Ekonomikas ministrijas 2005.gada 20.maija lēmumu Nr.6100-07/58 PTAC lēmums ir atstāts negrozīts, bet pieteicējas sūdzība noraidīta.

[1.3] Pieteicēja uzskata, ka PTAC nav tiesīgs, izdodot administratīvo aktu, atzīt par spēkā neesošu civiltiesisku līgumu. Atbilstoši Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta sestajai daļai PTAC var vienīgi vērsties tiesā ar prasības pieteikumu patērētāja labā vai sniegt savu atzinumu lietā. Pretēji pārsūdzētajā lēmumā norādītajam, arī Ministru kabineta 2004.gada 26.oktobra

noteikumu Nr.889 „Patērētāju tiesību aizsardzības centra nolikums” (turpmāk – MK noteikumi Nr.889) 4.11.apakšpunkts nesatur pilnvarojumu PTAC ar lēmumu atzīt par spēkā neesošu līgumu.

[1.4.] PTAC nebija pamata atzīt apdrošināšanas noteikumu 11.2.apakšpunktu par netaisnīgu līgumu noteikumu atbilstoši Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta trešajai daļai, jo sauszemes transporta līdzekļu apdrošināšanas līguma noslēgšana nav standartizēta procedūra un tās laikā patērētājam vajadzētu būt spējušam iepazīties ar attiecīgo līguma noteikumu. Parakstot minēto līgumu, *H.K.* apliecinājis, ka ir iepazinies ar tā noteikumiem un tiem piekrīt. Līdz ar to nav pamata secinājumam, ka līguma noteikumi nebūtu sasvstarpēji apspriesti.

[1.5.] Gadījumā, ja patērētājs nepiekrīt šķīrējtiesas klauzulai, pusēm vienojoties, tas tiek atrunāts līgumā. Pieteicēja ir noslēgusi daudz apdrošināšanas līgumu, kuros strīdu izskatīšana ir nodota citai šķīrējtiesai vai vispārējās jurisdikcijas tiesām, un tas apliecina, ka pieteicēja vienmēr apspriež līguma noteikumus ar saviem klientiem.

[1.6.] Atbilstoši Augstākās tiesas skaidrojumam puses nav tiesīgas atteikties no šķīrējtiesas klauzulas, ja vien attiecīgais līguma noteikums nav grozīts vai atcelts. PTAC nav tiesu varai piederīga iestāde un nevar izšķirt civiltiesiskus strīdus.

[2] Ekonomikas ministrija savā rakstveida paskaidrojumā tiesai pieteikumu neatzīst.

Paskaidrojumā norādīts turpmāk minētais.

[2.1] Atbilstoši Patērētāju tiesību aizsardzības likuma un MK noteikumu Nr.889 normām, PTAC ir tiesīgs izdod administratīvos aktus patērētāju tiesību jomā, tai skaitā arī tādus, kas izslēgtu netaisnīgus līguma noteikumus. Minētais regulējums ir pārņemts no Eiropas kopienas direktīvas 93/13/EEK „Par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos” (turpmāk arī – Direktīva 93/13/EKK).

[2.2] Starp *H.K.* un pieteicēju noslēgtajā līgumā ietvertā šķīrējtiesas klauzula ir pretrunā ar Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta trešās daļas 7.punktu un ir uzskatāma par netaisnīgu līguma noteikumu.

[2.3] Ekonomikas ministrija nepiekrīt pieteikumā izteiktajam apgalvojumam, ka tas vien, ka *H.K.* ir parakstījis apdrošināšanas līgumu, apliecina, ka viņš ir iepazinies ar līguma noteikumiem. Līguma slēgšanas procedūra ir standartizēta, un līguma noslēgšana nenozīmē, ka puses būtu pārrunājušas līguma noteikumus.

Atbilstoši Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta septītajai daļai līguma apspriešanas fakta pierādīšanas pienākums gulstas uz pieteicēju. Pieteicēja nav uzrādījusi pierādījumus, no kuriem būtu redzams, ka līguma noteikumi būtu apspriesti.

[2.4] Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta trešās daļas 7.punkts ir uzskatāms par speciālo tiesību normu iepretim Civilprocesa likuma 493.pantam, kas noteic, ka puses nav tiesīgas atteikties no šķīrējtiesas klauzulas.

[3] Ar Administratīvās rajona tiesas 2007.gada 13.decembra spriedumu AS „BTA” pieteikums par Ekonomikas ministrijas 2005.gada 20.maija lēmuma Nr.6100-07/58 atzīšanu par prettiesisku noraidīts.

Spriedums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[3.1] Tiesa atzīst, ka strīds lietā ir par to, vai līgumā ietvertā šķīrējtiesas klauzula pārkāpj patērētāja *H.K.* tiesības. Tāpat lietā ir strīds par PTAC kompetenci, vēršoties pret patērētāja tiesību pārkāpumu, izdot administratīvo aktu par civiltiesiska līguma noteikumu atzīšanu par spēkā neesošiem.

[3.2] No Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta ceturtās daļas 6.punkta, 6.panta septītās daļas un astotās daļas 1.punkta, 3.panta 2.punkta kopsakara izriet, ka PTAC ir tiesīgs uzlikt pakalpojumu sniedzējam tiesisku pienākumu pārtraukt pildīt līguma noteikumu, kā arī veikt noteiktas darbības tā ietekmes novēršanai, ja tiek konstatēts patērētāju tiesību pārkāpums.

Tajā pat laikā ne citētās, ne arī citas tiesību normas nepiešķir PTAC tiesības atzīt par spēkā neesošiem civiltiesisku līguma noteikumus pat tādā gadījumā, ja ir konstatēts patērētāju tiesību pārkāpums.

[3.3] Tiesa atzīst, ka gadījumā, ja PTAC, īstenojot patērētāju tiesību ievērošanas uzraudzību līgumos, konstatē patērētāja tiesību pārkāpumu Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 3.panta izpratnē, PTAC ir tiesīgs izdot uz pārkāpuma izbeigšanu vērstu administratīvo aktu. Patērētāju tiesību pārkāpuma sastāvs Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 3.panta 2.punkta izpratnē konstatējams, ja līguma noteikums ir netaisnīgs un šī noteikuma ietveršana līgumā rada līgumslēdzēju pušu vienlīdzības principa pārkāpumu.

Līdz ar to nepamatots ir pieteicējas arguments, ka PTAC patērētāja tiesības un ar likumu aizsargātās intereses var aizstāvēt tikai, vēršoties ar pieteikumu tiesā, jo Patērētāju tiesību aizsardzības likuma noteiktajos gadījumos PTAC pret patērētāja tiesību aizskārumu var vērsties, izdodot administratīvo aktu.

[3.4] Atbilstoši Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 5.panta otrās daļas 4.punktam līguma noteikumi ir pretrunā ar līgumslēdzēju pušu vienlīdzības principu, ja tie noteic, ka patērētājs atsakās no savām likumīgajām tiesībām.

Izskatāmajā lietā šķīrējtiesas klauzula, kā pamatoti norādīts pārsūdzētajā lēmumā, atņem patērētājam tiesības savu tiesību aizstāvēšanai vērsties PTAC un tiesā. Šķīrējtiesas klauzulas noteikums tādējādi ir pretrunā tiesiskās vienlīdzības principam.

[3.5] Atbilstoši Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta trešajai daļai līguma noteikums, kuru līgumslēdzējas puses savstarpēji nav apspriedušas, ir netaisnīgs, ja tas pretēji labticīguma prasībām rada būtisku neatbilstību līgumā noteiktajās līgumslēdzēju pušu tiesībās un pienākumos par sliktu patērētājam. Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta trešā daļa noteic, ka par netaisnīgiem ir uzskatāmi līguma noteikumi, kas ir pretrunā 1.-12.punktā minētajam.

Tiesas ieskatā, ja līguma noteikums atbilst kādam no Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta trešās daļas 1.-12.punktā minētajiem gadījumiem,

nav nepieciešams papildus vērtēt, vai konkrētais līguma noteikums ir uzskatāms par netaisnīgu.

Atbilstoši Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta trešās daļas 7.punktam par netaisnīgu līguma noteikumu uzskatāms noteikums, kas izslēdz vai kavē patērētāja tiesības vērsties patērētāju tiesību aizsardzības iestādēs vai tiesā, paredzot strīdu izšķiršanu tikai šķīrējtiesā.

Tādējādi, lai atzītu, ka līguma noteikums pretēji labticīguma prasībām rada būtisku neatbilstību līgumā noteiktajās līgumslēdzēju pušu tiesībās un pienākumos par sliktu patērētājam, pietiekami ir konstatēt, ka līgums strīdu izšķiršanu paredz tikai šķīrējtiesā.

Tiesa atzīst, ka iestāde, konstatējot, ka apdrošināšanas līguma noteikumi kā vienīgo strīdu risināšanas variantu piedāvā vēršanos šķīrējtiesā, pamatoti atzina par netaisnīgu, jo ar šo noteikumu tika izslēgtas patērētāja tiesības vērsties patērētāju tiesību aizsardzības iestādēs vai tiesā.

[3.6] Pieteicēja ieskatā pietiekams nosacījums līguma noteikuma atzīšanai par apspriestu ir līguma parakstīšana. Tiesa šim viedoklim nepiekrīt un uzskata, ka iestāde pamatoti norāda, ka līguma parakstīšanu nevar pielīdzināt noteikumu apspriešanai.

Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta sestā daļa noteic, ja ir apspriesti līguma atsevišķi noteikumi vai atsevišķu noteikumu attiecīgi aspekti, tad nevar uzskatīt, ka savstarpēji apspriesti ir arī pārējie līguma noteikumi.

Tādējādi par apspriestu līguma noteikumu ir atzīstams tāds līguma noteikums, par kuru līgumslēdzēji, savstarpēji apspriežot (savstarpēji apmainoties viedokļiem), ir vienojušies. Līdz ar to parakstīts līgums pats par sevi nav pietiekams pierādījums tam, ka līgumslēdzēji savstarpēji apsprieda katru līguma noteikumu atsevišķi.

Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta septītā daļa noteic, ja pakalpojuma sniedzējs apgalvo, ka līguma noteikumi ir savstarpēji apspriesti ar patērētāju, viņa pienākums ir to pierādīt.

Tiesas ieskatā par pierādījumu šim faktam nevar uzskatīt arī pakalpojuma sniedzēja darbinieku liecības par komersanta iekšienē noteikto līgumu sagatavošanas un noslēgšanas kārtību un tās ievērošanas kontroli. Kārtības esība, tāpat kā līguma parakstīšana, pati par sevi neliecina nedz par to, ka konkrētajā gadījumā savstarpēja noteikumu apspriešana ir notikusi, nedz par to, ka tā nav notikusi.

Tiesa atzīst, ka izskatāmajā lietā pieteicēja nav pierādījusi, ka līguma noteikumi ir savstarpēji apspriesti ar patērētāju *H.K.*.

[3.7] Tiesa atzīst, ka izskatāmajā lietā iestāde pamatoti konstatēja patērētāja tiesību pārkāpumu un atbilstoši kompetencei izdeva administratīvo aktu, pieprasot pieteicējai pārtraukt pildīt līguma 11.2.apakšpunkta noteikumus.

Minēto tiesas secinājumu nemaina fakts, ka PTAC lēmumā neatbilstoši savai kompetencei norāda, ka Līguma 11.2.apakšpunktu PTAC atzīst par spēkā neesošu. Neskatoties uz šo norādi, pieteicējai uzliktais tiesiskais pienākums formulēts kā pieprasījums pieteicējai pārtraukt pildīt līguma 11.2.apakšpunkta noteikumus, tas ir, tiesiskais pienākums ir noteikts PTAC kompetences ietvaros,

tādēļ norāde uz noteikuma spēkā neesamību tiesas ieskatā nav ietekmējusi adresātam uzliktā pienākuma tiesiskumu un pamatotību.

[4] Par Administratīvās rajona tiesas 2007.gada 13.decembra spriedumu AS „BTA" iesniedza apelācijas sūdzību, lūdzot minēto spriedumu atcelt.

Apelācijas sūdzība pamatota ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[4.1] Tiesa spriedumā ir kļūdaini atzinusi, ka, lai atzītu, ka līguma noteikums pretēji labticīguma prasībām rada būtisku neatbilstību līgumā noteiktajās līgumslēdzēju pušu tiesībās pienākumos par sliktu patērētājam, pietiekami konstatēt, ka līgums strīdu izšķiršanu paredz tikai šķīrējtiesā.

Kļūdaini interpretējot Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.pantu, tiesa nav ņēmusi vērā Eiropas Kopienu tiesas secinājumus lietā C-478/99 (*Commission of the European Communities v Kingdom of Sweden*), kas ir saistošs Latvijas tiesām.

Eiropas Kopienu tiesa interpretēja Direktīvas 93/13/EKK 3.panta trešajā daļā minēto atsauci uz Direktīvas 93/13/EKK pielikumā uzskaitītajiem līgumu noteikumiem, ko var uzskatīt par netaisnīgiem.

Eiropas Kopienu tiesa atzina, ka Direktīvas 93/13/EKK pielikumā līgumu noteikumu uzskaitījums ir indikatīvs tādā ziņā, ka tajā minētie līguma noteikumi nav atzīstami par netaisnīgiem „automātiski" (bez jebkādiem nosacījumiem), bet kompetentām nacionālām institūcijām, lai atzītu minētos līguma noteikumus par netaisnīgiem, ir jākonstatē netaisnīgu noteikumu pazīmes, kas definētas Direktīvas 93/13/EKK 3.panta pirmajā daļā.

Saskaņā ar Direktīvas 93/13/EKK 3.panta pirmo daļu vienlaicīgi ir jākonstatē, ka par līguma noteikumu nebija atsevišķa apspriešanās un tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam.

Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta trešajā daļā līdzīgi kā Direktīvā 93/13/EKK ir noteiktas divas noteikumu pazīmes, kas ir jākonstatē vienlaicīgi – līgumslēdzēju puses to savstarpēji nav apspriedušas un pretēji labticīguma prasībām rada būtisku neatbilstību līgumā noteiktajās līgumslēdzēju pušu tiesībās pienākumos par sliktu patērētājam.

Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta trešajā daļā, līdzīgi kā Direktīvas 93/13/EKK pielikumā, ir sniegts līguma noteikumu uzskaitījums, kas nosauc tiesiskās vienlīdzības principa pārkāpumu raksturīgākās izpausmes, kuru atzīšanai par netaisnīgiem ir jākonstatē tikai tas, ka tos līgumslēdzēju puses savstarpēji nav apspriedušas.

Līdz ar to strīdus izšķiršana šķīrējtiesā nevar tikt atzīta par līgumslēdzēju pušu tiesiskās vienlīdzības principa pārkāpumu, ja līgumslēdzēju puses likumā noteiktajā kārtībā par to ir vienojušās.

[4.2] Tiesa kļūdaini spriedumā ir atzinusi, ka, ņemot vērā to, ka šķīrējtiesas klauzula atņem patērētājam savu tiesību aizstāvēšanai vērsties tiesā, šķīrējtiesas klauzulas noteikums tādējādi ir pretrunā ar tiesiskās vienlīdzības principu un šādā gadījumā, ja tiek konstatēts, ka līgums paredz, ka patērētājs

atsakās no tiesībām vērsties tiesā, nav nepieciešams vērtēt, vai līgumu slēdzot, līgumslēdzēju pušu vienlīdzības princips tika ievērots.

Tiesa nav ņēmusi vērā Satversmes tiesas 2005.gada 17.janvāra spriedumā ietvertās atziņas, ka Satversmes 92.pantā noteiktās tiesības vērsties tiesā, nedz skatītas atsevišķi, nedz kontekstā ar starptautiskajām cilvēktiesību normām, nav absolūtas un var tikt ierobežotas. Spriedumā secināts, ka Satversmes 92.pantā ietvertās tiesības vērsties tiesā var tikt ierobežotas (*skat. sprieduma 7.3.punktu*) un šķīrējtiesas līguma noslēgšanas gadījumā šim ierobežojumam ir leģitīms mērķis (*skat. sprieduma 8.4.punktu*).

[4.3] Tiesa ir kļūdaini konstatējusi, ka PTAC tiesības atzīt par spēkā neesošiem ar patērētāju noslēgto līgumu noteikumus izriet no Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta ceturtās daļas 6.punkta un 25.panta astotās daļas 1.punkta noteikumu kopsakara.

Publiskajās tiesībās valsts pārvaldes iestādes tiesībām jābūt definētām, tāpēc saskaņā ar APL 7.pantu administratīvā akta izdošanas tiesībām jābūt tieši paredzētām tiesību aktos.

Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta ceturtās daļas 6.punktā noteikta PTAC funkcija valsts pārvaldē saskaņā, ar kuru PTAC veic patērētāju tiesību ievērošanas uzraudzību līgumos, ko patērētāji slēdz ar pakalpojumu sniedzējiem un veic normatīvo aktos paredzētās darbības, lai pakalpojuma sniedzējs grozītu līguma projektu vai pārtrauktu pildīt līguma noteikumus, ja līguma projektā konstatēti netaisnīgi noteikumi.

Saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 9.pantu izpildvaras administratīvās funkcijas sastāv no atsevišķiem pārvaldes uzdevumiem un atbildības par to izpildi. Tiesību normu, kas nosaka valsts pārvaldes funkciju, nevar atzīt par tiesību piešķirošu.

Tāpēc atzīstams, ka Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta ceturtās daļas 6.punkta noteikums nosaka valsts pārvaldes iestādei vienīgi noteikto uzdevumu, nevis piešķir tiesības veikt jebkādas darbības, kā arī pieņemt jebkādus administratīvus aktus noteiktā mērķa sasniegšanā.

Turklāt 25.panta ceturtās daļas 6.punktā ietvertais noteikums satur īpašu norādi, ka PTAC kompetence, uzraugot līgumu noteikumu atbilstību patērētāju tiesībām, ir ierobežota ar normatīvajos aktos noteiktajām darbībām. Līdz ar to šī norma nevar tikt atzīta par kādu tiesību piešķirošu.

Tiesa pareizi konstatēja, ka tiesību akti neparedz PTAC tiesības atzīt civiltiesisku līgumu par spēkā neesošu. Civiltiesisku līgumu noslēgšanas, izpildes un izbeigšanas nosacījumus nosaka Civillikums.

Saskaņā ar Civillikuma 1587.pantu nav atļauts pārtraukt pildīt spēkā esošo līgumu.

Tikai pēc netaisnīgu līguma noteikumu atzīšanas par spēkā neesošiem tiesību aktos noteiktajā kārtībā, vispārējās jurisdikcijas tiesā, PTAC ir tiesīgs uzsākt administratīvo procesu saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta astotās daļas 1.punktu likumā noteikto darbību veikšanai, lai netaisnīgu līguma noteikumu pildīšana tiktu pārtraukta, kā arī tā ietekme tiktu novērsta.

[4.4] PTAC izdotais lēmums par pienākuma uzliekšanu pārtraukt pildīt līguma noteikumus ir atzīstams par prettiesisku, tāpēc, ka nav izpildāms. Nav iespējams veikt darbības, ar kurām var pārtraukt pildīt šķīrējtiesas klauzulu.

Saskaņā ar APL 74.panta pirmās daļas 4.punktu administratīvais akts, kas uzliek par pienākumu veikt darbību, kas nedz tiesiski, nedz faktiski nav iespējama, ir spēkā neesošs.

[5] *H.K.* ir iesniedzis paskaidrojumus par AS „BTA" apelācijas sūdzību.

Paskaidrojumos norādīts turpmāk minētais.

[5.1] Pretēji pieteicējas norādītajam, ka strīdu izšķiršana šķīrējtiesā nevar tikt atzīta par līgumslēdzēju pušu tiesiskās vienlīdzības principa pārkāpumu, ja līgumslēdzējas puses likumā noteiktajā kārtībā par to ir vienojušās, pieteicēja nav iesniegusi nevienu pierādījumu, kas pierādītu, ka pieteicēja, slēdzot līgumu ar *H.K.*, būtu viņam piedāvājusi izvēles iespējas. Arī iesniedzot apelācijas sūdzību, pieteicēja nav pierādījusi to, ka *H.K.* tika piedāvāta izvēles iespēja.

[5.2] Pieteicēja nepareizi interpretē Satversmes tiesas 2005.gada 17.janvāra spriedumu, norādot, ka Satversmes tiesa ir uzskatījusi, ka ir attaisnojams tas, ka līguma dalībniekam bez saskaņošanas ar otru pusi var tikt atņemtas tiesības vērsties vispārējās jurisdikcijas tiesā.

[5.3] Pieteicēja nav ņēmusi vērā, ka, interpretējot Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.pantu, kā pirmā ir izmantojama gramatiskā metode, ja ir nepieciešams pārbaudīt normas patieso jēgu. Šajā gadījumā tas pat nav nepieciešams, jo, izlasot normu, ir skaidrs likumdevēja mērķis.

[5.4] Patērētāju tiesību aizsardzības likums ir speciālais likums un tas prevalē pār Civillikuma normām. PTAC vienīgajam valstī ir uzticēta patērētāja, kā viena no līguma dalībnieka, aizsardzības funkcija. PTAC darbība un funkcijas ir noteiktas tā nolikumā, kas ir saskaņots ar Eiropas Savienību, Latvijai iestājoties tajā.

[5.5] Pieteicēja nav sapratusi tiesas spriedumu, kurā norādīts, ka nevis līgums, bet gan tam pievienotie 11.2 apakšpunkta noteikumi zaudē spēku, jo tie netika apspriesti ar *H.K.* pie līguma noslēgšanas.

[5.6] Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments ir izskatījis identisku gadījumu un 2006.gada 7.martā ir taisījis spriedumu lietā Nr.SKA-59.

[6] Ekonomikas ministrija iesniegtajos paskaidrojumos par AS „BTA" apelācijas sūdzību norādīts turpmāk minētais.

[6.1] Saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta ceturtās daļas 6.punktu PTAC veic patērētāju tiesību uzraudzību gan noslēgtajos līgumos, gan līgumu projektos.

Saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta astoto daļu, ja konstatēts patērētāju tiesību pārkāpums, kas skar patērētāju individuālas vai grupas intereses (kolektīvās intereses), un tas var radīt kaitējumu vai zaudējumus atsevišķa patērētāja tiesībām, PTAC ir tiesīgs pieņemt lēmumu, ar

kuru uzdod ražotājam, pārdevējam vai pakalpojuma sniedzējam izbeigt pārkāpumu.

[6.2] Attiecībā uz pieteicējas norādīto, ka tai nav iespējams veikt darbības, ar kurām var pārtraukt šķīrējtiesas klauzulu, atbildētāja paskaidro, ka PTAC 2005.gada 2.marta lēmums Nr.1-lg uzliek par pienākumu pārtraukt pildīt netaisnīgo Līguma noteikumu, kas satur šķīrējtiesas klauzulu, un pēc savas būtības prasa no pieteicējas bezdarbību – pienākumu līdz tiesas sprieduma spēkā stāšanās brīdim nerealizēt ar līgumu piešķirtās tiesības pret *H.K.*.

[6.3] Ekonomikas ministrija nenoliedz, ka šķīrējtiesa ir starptautiski atzīts institūts, tomēr tas ir piemērots strīdu izskatīšanai starp komersantiem. Šo kā būtisku argumentu ir minējis K.Torgāns rakstā „Šķīrējtiesas Latvijā: vajadzīgas radikālas pārmaiņas", norādot, ka šķīrējtiesas institūts domāts komercstrīdu izskatīšanai, bet attiecībā uz patērētāju vai nekomersantu vispār nepieciešama cita veida klauzula, kas aizsargā vājāko pusi (*Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds, 2005.gada 11.janvāris*).

Satversmes tiesa lietā Nr.2004-10-01, uz kuru norāda pieteicēja, izskatīja gadījumu, kad tiesību aizskārums radies sakarā ar strīda izskatīšanu Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras šķīrējtiesā, kurā strīds bija starp diviem komersantiem. Satversmes tiesas spriedums neskar jautājumus par šķīrējtiesas klauzulu ar patērētājiem slēdzamajos līgumos.

[6.4] Iekļaujot līgumā, ko slēdz ar patērētāju, šķīrējtiesas klauzulu, vienmēr ir nepieciešams šo noteikumu ar patērētāju atsevišķi apspriest. Tiesa konstatēja, ka līguma 11.2 apakšpunkta noteikumi netika apspriesti.

[7] Tiesas sēdē pieteicējas pārstāvis apelācijas sūdzību uzturēja, pamatojoties uz tajā norādītajiem argumentiem, un lūdza tiesu apmierināt pieteikumu un atzīt par prettiesisku pārsūdzēto lēmumu. Atbildētāja pārstāve apelācijas sūdzību neatzina. Trešā persona uz tiesas sēdi neieradās un par neierašanās iemesliem tiesu nav informējusi. Apgabaltiesa atzina, ka lietu iespējams izskatīt bez trešās personas klātbūtnes.

Motīvu daļa

[8] Pārbaudījusi lietas materiālus, izvērtējusi administratīvā procesa dalībnieku argumentus un noklausījusies tiesas sēdē sniegtos paskaidrojumus, Administratīvā apgabaltiesa atzīst, ka pieteicējas pieteikums un apelācijas sūdzība ir noraidāma.

[9] No lietas faktiskajiem apstākļiem izriet, ka *H.K.* un AS „BTA" 2003.gada 22.jūlijā noslēdza sauszemes transporta līdzekļu apdrošināšanas līgumu. Minētā līguma apdrošināšanas noteikumu 11.2.apakšpunkts paredzēja, ka jebkurš strīds, domstarpība vai prasība, ko cels apdrošinātājs, apdrošinājuma ņēmējs vai apdrošinātais (atlīdzības saņēmējs), kas izriet no apdrošināšanas līguma, tiks galīgi izšķirts šķīrējtiesā (*lietas 35-41.lapa*). PTAC, pamatojoties uz Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta trešās daļas 7.punktu, 6.panta

septīto un astoto daļu un 25.panta ceturtās daļas 6.punktu, ar 2005.gada 2.marta lēmumu Nr.1-lg apdrošināšanas līguma 11.2.apakšpunktu atzina par spēkā neesošu un pieprasīja, lai AS „BTA" pārtrauc pildīt minēto līguma apakšpunktu, kas izslēdz *H.K.* tiesības sakarā ar no apdrošināšanas līguma izrietošiem strīdiem vērsties vispārējās jurisdikcijas tiesā, kā arī paredz strīdu risināšanu tikai šķīrējtiesā (*lietas 8-10.lapa*).

Savukārt Ekonomikas ministrija, izskatījusi pieteicējas apstrīdēšanas iesniegumu, ar 2005.gada 5.maija lēmumu Nr.6100-07/58 PTAC 2005.gada 2.marta lēmumu Nr.1-lg atstāja negrozītu (*lietas 17-22.lapa*).

[10] Kā izriet no Ekonomikas ministrijas 2005.gada 5.maija lēmuma Nr.6100-07/58 un PTAC 2005.gada 2.marta lēmuma Nr.1-lg, konkrētajā gadījumā PTAC konstatēja, ka pieteicēja ir pārkāpusi patērētāja (*H.K.*) tiesības, jo saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 3.panta 2.punktu līgumā, kas noslēgts starp pieteicēju un trešo personu, nav ievērots līgumslēdzēju pušu vienlīdzības princips un līguma noteikumi ir netaisnīgi.

[11] Pamatojoties uz Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta trešās daļas ievaddaļu, līguma noteikums, kuru līgumslēdzējas puses savstarpēji nav apspriedušas, ir netaisnīgs, ja tas pretēji labticīguma prasībām rada būtisku neatbilstību līgumā noteiktajās līgumslēdzēju pušu tiesībās un pienākumos par sliktu patērētājam. Minētā likuma 6.panta trešās daļas 7.punkts paredz, ka par netaisnīgiem līguma noteikumiem uzskatāmi noteikumi, kas izslēdz vai kavē patērētāja tiesības vērsties patērētāju tiesību aizsardzības iestādēs vai tiesā, paredz strīdu izskatīšanu tikai šķīrējtiesā.

Administratīvās apgabaltiesas ieskatā no minētajām tiesību normām izriet, ka līguma noteikums, kas paredz strīdu izskatīšanu tikai šķīrējtiesā, ja tas nav pušu apspriests, uzskatāms par tādu, kas pretēji labticīguma prasībām rada būtisku neatbilstību līgumā noteiktajās līgumslēdzēju pušu tiesībās un pienākumos par sliktu patērētājam.

[12] Lai konstatētu, vai attiecīgais līguma noteikums ir apspriests, papildus ir jāņem vērā Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta piektajā un septītajā daļā noteiktais. Proti, Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta piektā daļa paredz, ka līguma noteikums vienmēr uzskatāms par savstarpēji neapspriestu, ja līgums sastādīts iepriekš un patērētājam nav bijis iespējams ietekmēt attiecīgā līguma noteikumus.

Savukārt Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta septītā daļa noteic, ja [..] pakalpojuma sniedzējs apgalvo, ka līguma noteikumi ir savstarpēji apspriesti ar patērētāju, viņa pienākums ir to pierādīt.

Apgabaltiesa, izvērtējot starp pieteicēju un trešo personu noslēgto apdrošināšanas līgumu un apdrošināšanas noteikumus (*lietas 35-41.lapa*), kā arī izvērtējot atbildētāja argumentus, trešās personas pirmās instances tiesas sēdē sniegtos paskaidrojumus kopsakarā ar liecinieku *L.L. (lietas 172.-176.lapa)* un *E.K.* sniegtajām liecībām *(lietas 177.-179.lapa),* secina, ka pieteicēja nav

iesniegusi pierādījumus, kas apstiprinātu minētā apdrošināšana līguma atsevišķu noteikumu, konkrēti šķīrējtiesas klauzulas, savstarpēju apspriešanu.

Apgabaltiesas ieskatā pieteicējas, kā arī liecinieku *L.L.* un *E.K.* norādītais uz teorētisku iespēju apspriest noslēdzamā apdrošināšanas līguma noteikumus nepierāda faktu, ka konkrētajā gadījumā šķīrējtiesas klauzulas ietveršana apdrošināšanas līgumā ir tikusi apspriesta ar trešo personu.

Minētais izsecinājums arī no Direktīvas 93/13/EKK 3.panta otrajā daļā norādītā, ka noteikums vienmēr uzskatāms par tādu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, ja tas sastādīts jau iepriekš un patērētājam tādēļ nav bijusi iespēja iespaidot tā saturu, jo īpaši saistībā ar iepriekš noformulētiem standartlīgumiem.

Ņemot vērā iepriekš norādīto, Administratīvā apgabaltiesa atzīst, ka PTAC pamatoti secināja, ka līguma noteikums par šķīrējtiesas klauzulu nav savstarpēji apspriests un minētais līguma noteikums ir atzīstams par netaisnīgu, līdz ar to arī par neatbilstīgu pušu tiesiskās vienlīdzības principam *(skat. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 7.marta spriedumu lietā Nr.SKA-59/2006 13.punktu).*

[13] Pieteicēja kasācijas sūdzībā ir norādījusi, ka PTAC nebija tiesības atzīt par spēkā neesošu civiltiesisku līgumu, jo tiesību akts, kas nosaka civiltiesisku līgumu noslēgšanas, izpildes un izbeigšanas nosacījumus, ir Civillikums.

Apgabaltiesas ieskatā Civillikuma normas vispārēji noteic līgumslēdzēju tiesiskās attiecības (tiesību un pienākumu kopumu), bet, piemēram, Civilprocesa likuma 492. un 493.pants noteic šķīrējtiesas līguma formu un spēku.

Savukārt Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 2.pantā ir norādīts, ka minētā likuma mērķis ir nodrošināt patērētājam iespēju īstenot un aizsargāt savas likumīgās tiesības, slēdzot līgumu ar ražotāju, pārdevēju vai pakalpojuma sniedzēju. Apgabaltiesas ieskatā no minētās tiesību normas izriet, ka šis likums noteic tiesiskās attiecības darījumos, kuros viens no līgumslēdzējiem ir patērētājs, kā tas ir konkrētajā gadījumā.

Līdz ar to secināms, ka Civillikuma un Civilprocesa likuma normas ir atzīstamas par vispārējām tiesību normām attiecībā pret Patērētāju tiesību aizsardzības likuma normām, kas regulē to pašu tiesisko attiecību aspektu. Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 15.panta septīto daļu, ja konstatē pretrunu starp vienāda juridiska spēka vispārējo un speciālo tiesību normu, vispārējo tiesību normu piemēro tiktāl, ciktāl to neierobežo speciālā tiesību norma. Līdz ar to Administratīvā apgabaltiesa secina, ka PTAC, noskaidrojot patērētāja līguma netaisnīga noteikuma pazīmes un pieņemot lēmumu, pamatoti piemēroja speciālās, tas ir Patērētāju tiesību aizsardzības likuma, tiesību normas.

[14] Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta ceturtā daļa noteic PTAC galvenās funkcijas. Minētā panta ceturtās daļas 6.punkts noteic, ka viena no šādām funkcijām ir patērētāju tiesību ievērošanas uzraudzība līgumu projektos un līgumos, ko patērētāji slēdz ar ražotājiem, pārdevējiem vai pakalpojumu sniedzējiem, arī normatīvajos aktos paredzēto darbību veikšana, lai

ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs grozītu līguma projektu vai pārtrauktu pildīt līguma noteikumus, ja līguma projektā vai noslēgtajā līgumā konstatēti netaisnīgi vai neskaidri noteikumi.

Savukārt Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta astotās daļas 1.punkts noteic, ja konstatēts patērētāju tiesību pārkāpums, kas skar patērētāju individuālās vai grupas intereses (patērētāju kolektīvās intereses), un tas var radīt kaitējumu vai zaudējumus atsevišķa patērētāja tiesībām, PTAC ir tiesīgs pieņemt lēmumu, ar kuru uzdod ražotājam, pārdevējam vai pakalpojuma sniedzējam izbeigt pārkāpumu un veikt noteiktas darbības tā ietekmes novēršanai un kurā nosaka termiņu šo darbību izpildei.

Apgabaltiesas ieskatā Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta ceturtās daļas 6.punkts un minētā panta astotā daļa ir savstarpēji papildinošas tiesību normas. Minētā panta ceturtās daļas 6.punkts noteic PTAC funkciju uzraudzīt patērētāju tiesību ievērošanu līgumu projektos un līgumos, ko patērētāji slēdz ar ražotājiem, pārdevējiem vai pakalpojumu sniedzējiem. Savukārt minētā panta astotās daļas 1.punkts paredz PTAC rīcības mehānismu gadījumā, ja konstatēts patērētāju tiesību pārkāpums. Šādā gadījumā PTAC ir tiesīgs uzdod ražotājam, pārdevējam vai pakalpojuma sniedzējam izbeigt pārkāpumu un veikt noteiktas darbības tā ietekmes novēršanai *(sal. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 13.jūnija spriedumu lietā Nr.SKA-235/2007)*.

No iepriekš analizētajām tiesību normām izriet PTAC kompetence un tiesības pieņemt lēmumu, ar kuru pakalpojuma sniedzējam tiek uzlikts par pienākumu pārtraukt pildīt netaisnīga līguma noteikumus, kas noslēgts ar patērētāju.

Ņemot vērā iepriekš norādīto, Administratīvā apgabaltiesa atzīst, ka PTAC, konstatējot Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 3.panta 2.punktā ietverto patērētāja tiesību pārkāpumu, pamatoti pieņēma lēmumu, ar kuru pieteicējai uzlika par pienākumu pārtraukt pildīt līguma netaisnīgos noteikumus.

[15] Saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta astoto daļu pakalpojuma sniedzēja un patērētāja noslēgtajā līgumā ietvertie netaisnīgie noteikumi pēc patērētāja prasības atzīstami par spēkā neesošiem, bet līgums paliek spēkā, ja tas var pastāvēt arī turpmāk, kad izslēgti netaisnīgie noteikumi.

No lietas materiāliem redzams, ka *H.K.* ir vērsies ar iesniegumu pie pieteicējas ar prasību izslēgt no apdrošināšanas līguma šķīrējtiesas klauzulu kā netaisnīgu līguma noteikumu [3.2].

Līdz ar to apgabaltiesas ieskatā PTAC, izvērtējot lietas apstākļus un konstatējot, ka līguma noteikums ir netaisnīgs, pamatoti arī konstatēja, ka minētais līguma noteikums, pamatojoties uz likumu (Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta astoto daļu), ir atzīstams par spēkā neesošu.

[16] Ņemot vērā iepriekš norādītos apsvērumus, Administratīvā apgabaltiesa atzīst, ka pirmās instances tiesas spriedums tā rezolutīvajā daļā ir

pareizs, bet pieteicējas pieteikumā un apelācijas sūdzībā norādītie apsvērumi atzīstami par nepamatotiem.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 307. un 309.pantu, Administratīvā apgabaltiesa

nosprieda:

Noraidīt apdrošināšanas akciju sabiedrības „BTA" pieteikumu par Ekonomikas ministrijas 2005.gada 20.maija lēmuma Nr.6100-07/58 atzīšanu par prettiesisku.

Spriedumu var pārsūdzēt 30 dienu laikā no sprieduma sastādīšanas dienas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamentā, iesniedzot kasācijas sūdzību Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs	*(paraksts)*	K.Berķis
Tiesneši	*(paraksts)*	M.Birzgalis
	(paraksts)	A.Šteinberga

NORAKSTS PAREIZS
Administratīvās apgabaltiesas tiesnesis K.Berķis
Rīgā, 2009.gada 26.februārī